

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การแจ้งข้อหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม Criminal Accusation and Legal Effects in the Justice Process
ชื่อผู้เขียน	นายประเสริฐศักดิ์ สว่างเนตร Mr. Prasertsak Sawangnate
แผนกวิชา/คณะ	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	(1) รองศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต (2) ร.ต.ท. ดร. อุกฤษ อภิเวท
ปีการศึกษา	2551

บทคัดย่อ

ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาซึ่งถือว่าผู้ต้องหาเป็นประธานในคดี การดำเนินคดีอาญาในระบบนี้จึงต้องคำนึงถึงการปกป้องและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในระหว่างการดำเนินคดีเป็นสำคัญ โดยสิทธิประการสำคัญอันหนึ่งของผู้ต้องหา คือ สิทธิที่จะได้รับทราบข้อหา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งการที่ผู้ต้องหาจะทราบว่าตนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเช่นไรได้นั้น เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมของรัฐย่อมมีหน้าที่แจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ

บทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ซึ่งมีการแก้ไขล่าสุดเมื่อ พ.ศ. 2547 แม้จะมีการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งข้อหาแล้ว แต่ยังคงไม่ปรากฏความชัดเจนว่า การแจ้งข้อหาคือการแจ้งสิ่งใดให้ผู้ต้องหาทราบ และความแตกต่างในการใช้ถ้อยคำในบทบัญญัติของกฎหมายระหว่างคำว่า “ข้อหา” กับ “ข้อกล่าวหา” นั้นมีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ประกอบกับการแจ้งข้อหาของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมของรัฐยังคงมีความเข้าใจว่า การแจ้งข้อหา คือ การแจ้งเฉพาะฐานความผิดเท่านั้น ทำให้ดูเหมือนว่า การแจ้งข้อหาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มิได้อยู่บนพื้นฐานของการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาอย่างเพียงพอ

อย่างไรก็ดี บทบัญญัติในเรื่องการแจ้งข้อหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ภายหลังจากที่ได้มีการแก้ไข เมื่อปี พ.ศ. 2547 ที่ให้เจ้าพนักงานของรัฐ (คือผู้จับกุม และพนักงานสอบสวน) ทำการแจ้งข้อหาแก่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา ด้วยการแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับหรือข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำที่

กล่าวหาว่าได้กระทำผิดแล้วจึงแจ้งฐานความผิดให้ทราบนั้น สอดคล้องและเป็นไปตาม “หลักฟังความทุกฝ่าย” (audiatur et altera pars) ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและศาลผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงจากคู่ความทั้งสองฝ่าย และให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะให้การแก้ข้อหาเพื่อต่อสู้คดี และเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐจะต้องแจ้งข้อหาให้แก่ผู้ต้องหาทราบ ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวเป็นหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ อันถือเป็นการสร้างหลักประกันขั้นพื้นฐาน ในอันที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาให้ได้รับความเป็นธรรม เมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

นอกจากนี้ การแจ้งข้อหายังมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน และในชั้นพิจารณาคดี เช่น

- การใช้ดุลยพินิจของศาลในการพิจารณาออกหมายจับผู้ต้องหาหรือการอนุญาตให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวซึ่งขึ้นอยู่กับความหนักเบาแห่งข้อหา
- สิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในกรณีที่มีการแจ้งข้อหาเพื่อดำเนินคดีกับผู้ต้องหาในฐานความผิดที่เบากว่าความเป็นจริง
- ผลกระทบที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางแพ่งของผู้ต้องหาในกรณีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา รวมทั้งผลกระทบที่เกี่ยวกับเสรีภาพของผู้ต้องหา ในเรื่องระยะเวลาการถูกควบคุมตัว เป็นต้น
- การใช้ดุลยพินิจในการแจ้งข้อหาเพื่อให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เช่น การขอออกหมายจับ การคัดค้านการปล่อยตัวหรือประกันตัวผู้ต้องหา อำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหา เป็นต้น
- ผลของการแจ้งข้อหากับการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาและอำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการ
- การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลที่จะไม่ถือว่าเป็นเรื่องนอกฟ้องนอกประเด็น และเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ

ทั้งนี้ การแจ้งข้อหาปรากฏอยู่ในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาแทบทุกขั้นตอน ทั้งในชั้นก่อนพิจารณาคดี คือ การแจ้งข้อหาในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน และการแจ้งข้อหาในชั้นพิจารณาคดี โดยตามบทบัญญัติของกฎหมายไทยปรากฏว่ามีการใช้คำว่า “ข้อหา” และ “ข้อกล่าวหา” ปะปนกันอยู่ แต่ทั้งสองคำนี้ต่างก็มีความหมายไปในแนวทางเดียวกัน คือหมายถึงรายละเอียดของการกระทำทั้งหลายที่ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการกระทำความผิดตามที่กฎหมายนั้นกำหนด และเมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการแจ้งข้อหาที่ต้องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและ

ในขณะที่เดียวกันก็คือเป็นข้อผูกพันการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ดำเนินการไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ความหมายของการแจ้งข้อหาที่ถูกต้องจึงหมายถึงการแจ้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบด้วยว่า การกระทำของผู้ต่อนั้นเข้าข่ายเป็นความผิดอาญาฐานใด ซึ่งหากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกฝ่ายเข้าใจความหมายการแจ้งข้อหาไปในแนวทางเดียวกันนี้ ย่อมไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการนิยามศัพท์คำว่า “ข้อหา” และ “ข้อกล่าวหา” ในบทบัญญัติของกฎหมายแต่อย่างใด เพียงแต่ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมและปรับปรุงถ้อยคำในบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหาให้มีความชัดเจนมากขึ้น